

รวมเทคนิคการดู...
พระสมเด็จ
พิมพ์เจดีย์และฐานแซม
• วัดระฆังโฆสิตาราม •

พระสมเด็จ
พิมพ์ทรงเจดีย์
วัดระฆังโฆสิตาราม

พระสมเด็จที่นำเสนอในเล่มนี้เป็นพระสมเด็จวัดระฆังฯ ที่มีชื่อพิมพ์ว่า “พิมพ์ทรงเจดีย์” เหตุที่เรียกกันว่าพระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นเพราะมีความเชื่อจากการมองเห็นมิติของกายวิภาคของพระลักษณะเป็นสามเหลี่ยมภายในซุ้มเรือนสวย ซึ่งคล้ายกับเจดีย์คว่ำ

ปรัชญาของพระพิมพ์นี้ หมายถึง
ให้ผู้ศรัทธาได้นำพระพิมพ์นี้ไปทำบุญ
สร้างบารมีอยู่เนืองๆ

ลักษณะของพระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นี้ จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปจากพระสมเด็จพิมพ์ใหญ่ และพิมพ์อื่นๆ อย่างเด่นชัดด้วยขนาดภาพรวมขององค์พระจะย่อมๆ ลงมา อีกทั้งองค์พระที่ประทับอยู่ภายในซุ้มก็มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างกับพิมพ์อื่นๆ มาก เพราะจะค่อนข้างสูงผอม และเล็กอย่างเห็นได้ชัด พระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นี้สามารถแยกลักษณะออกได้เป็นอีก 4 แบบ คือ

แบบพระพิมพ์ใหญ่
แบบมีผ้าสังฆาฏิ
แบบมีเส้นมาแซมที่ฐาน
แบบพิมพ์เล็ก

ภาพรวมคือพระพิมพ์ทรงเจดีย์แต่ความต่างนั้นคือต่างกันในเรื่องรายละเอียดจุดเล็กจุดน้อยที่ปรากฏในพุทธศิลป์ขององค์พระ หากจะกล่าวในมุมมองของผู้เขียนแล้ว พระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นี้ มีความเหมือนกับองค์พระประธานในวัดระฆังมากที่สุด ทั้งความงดงามอ่อนช้อยของลักษณะแบบพิมพ์ทั้งขนาดขององค์พระก็ไม่ใหญ่มากเกินไป

ในด้านเนื้อหาของพระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นี้ก็เหมือนกับพระสมเด็จพิมพ์อื่นๆ ของวัดระฆังฯทั้งสิ้นเพราะสร้างด้วยมวลสารแบบเดียว คือ อินทรียวตฤ ประกอบด้วยข้าว ก้านธูป ดอกไม้แห้ง ผงปูนเปลือกหอยเป็นต้น ดังนั้นสิ่ง ปรากฏในปัจจุบันเหมือนกัน คือ

มีรูเข็ม มีรอยยับ ยุบตัวและย่น
ซึ่งจะมากหรือน้อย
อยู่ที่การเก็บรักษาของเจ้าของพระด้วย

การสร้างของพระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์นี้ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัดว่าหลวงปู่โตท่านสร้างกี่องค์ เอาแต่เพียงว่าสร้างพร้อมกันกับพระสมเด็จพิมพ์ใหญ่ และพิมพ์อื่นๆ อย่างแน่นอน นอกจากนี้พระสมเด็จพิมพ์ทรงเจดีย์เป็นพระสมเด็จที่มีราคาในการสะสมที่แพงไม่แพ้กับพระพิมพ์อื่นๆ ขึ้นไปอยู่แท่นหลักล้านแล้วทั้งสิ้น

อำนาจของพระสมเด็จ ไม่ว่าจะพิมพ์ไหน ต่างก็เป็นเลิศครอบจักรวาล ทั้งเมตตามหานิยม แคล้วคลาด และปลอดภัยจากวิบัติทั้งปวง

การสร้างพระสมเด็จ

คราวที่สมเด็จพระโตได้จาริกไปที่เมืองพระตะบอง มีเจ้าเขมรองค์หนึ่ง ซึ่งสนิทกับเจ้าพระคุณสมเด็จได้ปรารภขอให้ท่านสร้างพระเครื่องของท่านขึ้นเอาไว้เคารพสักการะบูชาป้องกันภัยอันตรายต่างๆ และเป็นเครื่องระลึกถึงท่านด้วย ดังนั้นหลังจากที่สมเด็จพระโตกลับจากพระตะบองจึงเริ่มสร้างพระสมเด็จขึ้นเป็นครั้งแรก...

ผงวิเศษ 5 ประการ

คือ ผงอิทธิเจ ผงปถมัง ผงมหाराช ผงพุทธคุณ และ ผงตรีนิสิงเห ผงทั้งห้านี้เรียกกยาภักภนา หลวงปู่หินวัดระฆัง กล่าววว่า พระครูธรรมราช (เทียง) วัดระฆัง มีชีวิตตอยู่ทันและเป็นศิษย์อายุมากกว่า พระธรรมถาวร และ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (มร.เจริญ) เล่าวว่า **เจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าเรียน** การทำผงวิเศษ 5 ประการนี้ กับพระอาจารย์แสง วัดมณีชลขันธ์ เรียนกันที่จังหวัดอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าพระคุณก็เคยหนีมาอยู่กับพระอาจารย์แสงที่อยุธยา

จำนวนการสร้างพระสมเด็จ

ครั้งแรกสร้างได้ครบ 84,000 องค์ แต่ครั้งหลังที่นำไปบรรจุที่วัดเกตไชโย อ่างทอง สร้างได้ไม่ครบมีการนำพระที่สร้างครั้งแรกเป็นพิมพ์ 5 ชั้น 6 ชั้น 7 ชั้น ไปรวมให้ครบ เพื่ออุทิศกุศลให้โยมมารดา

หลวงปู่หินวัดระฆัง กล่าวตามที่ได้ทราบจากพระธรรมถาวรว่า ผู้ช่วยบดผง และพิมพ์พระสมเด็จนั้น มีดังนี้

1. พระธรรมถาวร
2. หม่อมเจ้าสมเด็จพะพุทธาจารย์ทัต สมัยที่ยังทรงเป็นที่ หม่อมเจ้าสมเด็จพะพุทธบาทปิลันธน์
3. พระธรรมทานาจารย์แนบ
4. พระธรรมนุกูล (หลวงปู่ภู)
5. พระครูเปี่ยม
6. พระภิกษุสามเณร เจ้าอาวาสในเขตที่ขึ้นกับเจ้าพระคุณ ตลอดจนชาวบ้าน และชาวจีนสำเพ็ง

วัสดุที่ใช้สร้างพระสมเด็จ

หลวงศรีบาญ กล่าวว่ ได้รับทราบจากหลวงศุภศิลป์ พระนัดดา (หลาน) ของเจ้าฟ้าอิศราพงษ์ (ต่อมาเป็นสมเด็จกรมพระบำราบปรปักษ์) อธิบติ-กรรมช้างวังหน้าในสมัยรัชกาลที่ 5 ว่า “เสด็จปู่ของท่านเป็นผู้หนึ่งที่ทรงออกแบบ พิมพ์พระสมเด็จ ท่านทรงประทานแล้วว่า มวลสารที่ใช้สร้างพระสมเด็จส่วนใหญ่เป็นปูนขาว

นอกจากนั้นเป็นข้าวสุก และกล้วย
ส่วนน้ำมันตังอิ้ว นั้นใช้ผสมให้เนื้อทนทาน
(แนะนำโดยหลวงวิจารณ์
เจียรนัยช่างทองพระจอมเกล้า)

การโขลกเนื้อผสมกระทำต่อหน้าเจ้าพระคุณสมเด็จ โดยเฉพาะเวลา ท่านฉันเพล เจ้าพระคุณจะโรยผงวิเศษ ลงในครกใหญ่ใบหนึ่งที่มีมวลสารอยู่ แล้ว เมื่อตำผสมผงวิเศษเข้ากันแล้ว เจ้าพระคุณจะควักออกมาแบ่งเท่าๆ กัน ใส่ในครกอื่น แล้วจึงนำมากดพิมพ์ต่อไป

เนื้อพระสมเด็จ

1. เนื้อผงโบราณเผา ทำน้อยมากเพราะเปลืองผงโบราณ เจ้าพระคุณจะนั่งจารโบราณตลอดเวลาพอมาๆเข้าก็เอามาสูมไฟ คนที่เห็นก็ว่าท่านบ้า เป็นพิมพ์ปรกโพธิ์มีทั้งโพธิ์เมล็ด และโพธิ์ใบ ท่านใช้ผสมในพระเนื้อปูนปั้นด้วย
2. เนื้อขานหมากพระอาจารย์ขวัญ กล่าวว่าท่านสร้างพระเนื้อขานหมากคู่กับเนื้อโบราณเผา แต่เนื้อขานหมาก เป็นพิมพ์ทรงพระประธาน (ทั้ง 2 เนื้อ เจ้าพระคุณได้ถวายรัชกาลที่ 5 และได้ทรงแจกข้าราชการในปี 2416 ปีระกาปวงใหญ่ หลังสมเด็จจรมณะ 1 ปี)
3. เนื้อปูนน้ำมัน เหมือนพิมพ์ทรงนิยม แต่เนื้อจืดล้ายมีน้ำมันอยู่ แต่หาหลักฐานการสร้างไม่ได้

พิมพ์พระสมเด็จ

1. พิมพ์ปรกโพธิ์หลังติดแผ่นกระดาน ของวัดระฆัง มักลงรักน้ำเกลี้ยง หรือลงทองล่องชาดหลังมีกระดานติดอยู่ตามประวัติ เจ้าพระคุณ ได้ติดไว้กับ

แผ่นกระดาน แต่มรณภาพก่อน เจ้าสัวสอน หวย ก ข. สมัยรัชกาลที่ 5 (คนละคนกับเจ้าสัวหงษ์) ได้อาไปติดที่หน้าจั่วบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อเจ้าสัวสอนเสียชีวิต ญาติได้รื้อบ้านถวายวัดจักรวรรดิ ต่อมามีคนแกะพระออกจากกระดาน แต่แตกเสียหาย จึงตัดไม้ตามขนาดพระแล้วฝนกระดานให้บาง...

2. พิมพ์อัครทูตเศียรบาตร (พิมพ์โกเชอร์) เป็นพิมพ์ที่เจ้าพระคุณแม่พิมพ์เอง พระครูเทอะทะ โบราณ ครวรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรป พระเจ้าโกเชอร์เยอรมันทรงเห็นแสงเรืองๆ ออกมาจากกระเปาะเสื้อของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงถามว่าในกระเปาะมีอะไร สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงหยิบพระสมเด็จออกมา พระเจ้าโกเชอร์แปลกพระทัยมากรีบสั่งว่า ปูนหรือประหลาดจริงมีแสงสว่างได้ จึงได้ทรงถวายไปและได้รับเกียรติว่าพิมพ์โกเชอร์แต่นั้นมา...

พระธรรมถาวรเคยเล่าว่า ครั้งแรกทีเดียว
เจ้าพระคุณสมเด็จฯ สร้างพระแบบหลังเบี้ยก่อน
ต่อมาจึงสร้างแบบสี่เหลี่ยมดินเผา
และเนื้อตะกั่วถ้ำ

แต่คนไม่นิยมเหมือนเนื้อผงจึงเลิกสร้างไป และเมื่อแรกๆ นั้น เจ้าพระคุณได้ถ่ายทอดแบบพระที่เป็นที่นิยมมาก่อนเช่น พระขุนแผน พระนางพญา พระกำแพงทุ่งเศรษฐี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคนมาเสนอแบบอีกมากมาย เช่น แบบใบโพธิ์ แบบหลังเบี้ย แบบหลังไข่ผ่า แบบจุฬามณี (รูปพระเกศธาตุเจดีย์ มีม่านแหวก ไม่มีองค์พระ) รวมแบบแปลกๆ เหล่านี้ ได้ทั้งหมด 73 แบบ

แบบพิมพ์ทรงพิเศษวังหน้า หลวงศุภศิลป์ เล่าว่า เจ้าฟ้าอิศรพงศ์ (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1) เสด็จไปทอดของทานได้เคยออกแบบพระสมเด็จเพื่อสร้างถวายเจ้านายวังหน้า หม่อมเจ้าประสิทธิ์ศักดิ์ จุฑาโอรส

ทรงมีพระสีเหลี่ยมขนาดเขื่อง
เนื้อผงโบราณเผาอยู่ 2 องค์
เป็นการสร้างแต่จำนวนน้อย
และแตกหักเสียมาก
ในการสร้างในระยะเริ่มแรก
ไม่นิยมโดยทั่วไป

พระหลวงพ่อดำเจ้าพระคุณสมเด็จได้สร้างก่อนพระสีเหลี่ยม แต่เป็นเนื้อดินเผา ขนาด 1 ใน 3 ของหลวงพ่อดำบางกระติ่ง อยุธยาค่อนข้างชะลูด ยอดแหลม ไม่ป้านเหมือนอยุธยา องค์พระไม่ล้ำนึ่งข้าง